

PROSESSKRIV

til

Høyesterett

Oslo, 15. februar 2026

Vår ref.: 326672-001

Sak 25-164215SIV-HRET

Ankende part: Staten v/Klima- og miljødepartementet og
Nærings- og fiskeridepartementet
Postboks 8013 Dep, 0030 Oslo

Prosessfullmektig: Regjeringsadvokaten v/ advokat Karen Mellingen

Ankemotpart 1: Norges Naturvernforbund
Mariboegate 8, 0183 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Asle Bjelland, CMS Kluge Advokatfirma AS

Ankende part 2: Natur og Ungdom
Myrens Verksted 3C, 0476 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Amund Noss, CMS Kluge Advokatfirma AS

Saken gjelder: Gyldigheten av statlige tillatelser til deponering av gruveavfall i Førdefjorden

**CMS Kluge Advokatfirma
Stavanger**
Olav Kyrres gate 21, Herbarium
Postboks 277
4068 STAVANGER

Tel: 51 82 29 00
Fax: 51 82 29 01
E-post: post@cms-kluge.com

CMS Kluge Advokatfirma Oslo
Bryggegate 6
Postboks 1548, Vika
0117 OSLO

Tel: 23 11 00 00
Fax: 23 11 00 01
E-post: post@cms-kluge.com

CMS Kluge Advokatfirma Bergen
Allehelgensgate 2
Postboks 394 Sentrum
5805 BERGEN

Tel: 55 21 98 00
Fax: 55 21 98 01
E-post: post@cms-kluge.com

Organisasjonsnummer

913 296 117 MVA

Bank
9685.27.21690 (driftskonto)
8396.07.70946 (driftskonto EUR)
9685.27.21755 (klientmidler)
9685.27.54068 (eiendomsmegling)
SWIFT: HANDNOKK

1 INNLEDNING

Miljøorganisasjonene viser til rettens brev av 12. januar 2026 med frist til 16. februar 2026 for å inngi prosesskriv vedrørende sakskostnader. Som nevnt i referatet fra planmøtet, var det «enighet blant partene om at det kan være hensiktsmessig av hensyn til tidsbruken under avdelingsbehandlingen at sakskostnads-spørsmålet i saken, som reiser prinsipielle spørsmål om forholdet til Århuskonvensjonen, belyses gjennom fyldige prosesskriv i forkant av ankeforhandlingen».

Nedenfor vil miljøorganisasjonene redegjøre for sitt syn under to ulike forutsetninger:

- Dersom ett eller flere av vedtakene kjennes ugyldig, må miljøorganisasjonene anses å ha vunnet saken fullt ut. Under denne forutsetningen vil miljøorganisasjonene anføre at de har krav på å få dekket fulle sakskostnader for samtlige instanser. Dette utdypes i punkt 2 nedenfor. Miljøorganisasjonene har tidligere inngitt en selvstendig anke over Borgarting lagmannsretts reduksjon av sakskostnadene for tingretten. Argumentasjonen i sakskostnadsanken er videreført i dette prosesskrivet.
- Dersom miljøorganisasjonene taper saken, vil det være riktig å fritta miljøorganisasjonene for sakskostnadsansvar. Det vises til at saken er prinsipiell og at miljøorganisasjonene allerede har bidratt til viktige avklaringer og reelt sett allerede vunnet det sentrale spørsmålet i saken, jf. EFTA-domstolens tolkningsuttalelse. Dette resultatet følger allerede av en ordinær anvendelse av tvistelovens regler. Uansett må en anvendelse av tvisteloven i samsvar med Århuskonvensjonen artikkel 9 lede til at miljøorganisasjonene helt eller delvis fritas fra sakskostnadsansvar. Dette utdypes i punkt 3 nedenfor.

2 SAKSKOSTNADSSPØRSMÅL DERSOM MILJØORGANISASJONENE VINNER

2.1 Innledning

Dersom Høyesterett kjenner ett eller flere av vedtakene ugyldige, har miljøorganisasjonene krav på å få dekket fulle sakskostnader for samtlige instanser, jf. tvisteloven § 20-2. Dette omfatter også sakskostnader for tidligere instanser, jf. tvisteloven § 20-9 annet ledd.

Det er lagt til grunn i rettspraksis at en part kan kreve full erstatning selv om deler av arbeidet er utført «pro bono», det vil si gratis for partene, jf. HR-2022-1119-A og Rt. 2012 s. 1985. Dette er senest fulgt opp i HR-2024-826-A, hvor det i avsnitt 68 uttales:

Prosessfullmektigen har fremlagt kostnadsoppgave, som viser at for avvisningsspørsmålenes del er det påløpt 662 850 kroner i salær for tingretten og 387 000 kroner i salær for lagmannsretten. Beløpene inkluderer merverdiavgift. I tillegg kommer rettsgebyret i lagmannsretten. Prosessfullmektigen har opplyst at arbeidet er gjort «pro bono», det vil si gratis for partene. Men dette hindrer ikke at sakskostnader tilkjennes, jf. HR-2022-1119-A avsnitt 63. Jeg er kommet til at partene i fellesskap bør tilkjennes dekning av kostnadene med 350 000 kroner for tingretten og 200 000 kroner for lagmannsretten, samlet 550 000 kroner. Beløpene omfatter merverdiavgift og rettsgebyr

Begrunnelsen for at også gratisarbeid kan kreves erstattet, er oppsummert i Rt. 2012 s. 1985 avsnitt 215:

Jeg er ikke enig med staten. Formålet med å påta seg et prosessoppdrag pro bono er å tilgodese den part man tar oppdraget for, ikke motparten. Utgangspunktet må derfor være at der søksmålet eller anken fører frem og det skal tilkjennes sakskostnader, så vil prosessfullmektigen – så langt dette danner grunnlag for et sakskostnadsansvar for den tapende part – kunne beregne vanlig salær.

Høyesterett har altså avklart at det kan beregnes «vanlig salær» i tilfeller hvor prosessoppdraget helt eller delvis er utført «pro bono». Grensen for hva som kan kreves erstattet følger av vilkåret om «nødvendige kostnader», jf. tvisteloven § 20-5 første ledd.

Prosessfullmektigenes oppdragsavtale med Naturvernforbundet og Natur og Ungdom er utformet slik at det beregnes salær opp til en viss beløpsgrense. Dersom det er nødvendig å bruke flere timer enn det som kan faktureres innenfor beløpsgrensen, ytes denne bistanden etter prinsippet om «no cure, no pay». Ved at beløpsgrensen settes lavt, får miljøorganisasjonene mulighet å prøve saken for domstolen uten at egne sakskostnader blir uforholdsmessig høye.

2.2 Sakskostnader for Høyesterett

Staten har insistert på en svært langvarig ankeforhandling i Høyesterett og fikk gjennomslag for at det skulle settes av vesentlig mer tid enn i lagmannsretten. Det antas at dette skyldes statens ønske om at Høyesterett, uten en forutgående forvaltningsbehandling, skal vurdere hvorvidt en tillatelse kunne ha vært gitt med en helt annen begrunnelse enn den som fremgår av tillatelsen. For å underbygge sin argumentasjon har staten fremlagt en omfattende samling med utskrifter fra internett.

Selv om miljøorganisasjonene mener at Høyesterett ikke behøver å ta stilling til nye begrunnelser som ikke fremgår av tillatelsen, er det nødvendig for miljøorganisasjonene å forholde seg til det materialet som fremlegges, samt å vurdere fremleggelse av balanserende dokumentasjon. Dette bidrar til å øke tidsbruken i denne instansen vesentlig. Sakskostnadskravet for Høyesterett vil bli nærmere begrunnet i sakskostnadsoppgaven og i skranken på vanlig måte.

2.3 Sakskostnader for lagmannsretten

Sakskostnadene for lagmannsretten ble også svært høye som følge av statens opptreden.

For det første brukte staten store krefter på å forsøke å hindre en foreleggelse for EFTA-domstolen, og deretter på å forsøke å hindre at lagmannsretten skulle stille de spørsmålene som miljøorganisasjonen hadde foreslått. Disse diskusjonene var svært tidkrevende, noe som illustreres av den omfattende utvekslingen av prosesskriv.

For det annet forsøkte staten å få saken avvist med henvisning til den kongelige resolusjonen av mai 2025. Heller ikke dette forsøket på å avskjære domstolskontroll førte frem. Virkningen var imidlertid at miljøorganisasjonene ble påført ytterligere kostnader.

For det tredje endret staten sakens karakter etter EFTA-domstolens tolkningsuttalelse. Hensynet til de fremtidige inntektene ble nå skjøvet helt i bakgrunnen. Det ble fremsatt en ny prinsipal anførsel om at terskelen for å forringe vannressurser var lavere før det forelå en godkjent vannforvaltningsplan. Dessuten ble det fremlagt et omfattende materiale som skulle underbygge det såkalte forsyningshensynet. I tillegg ble det anført

at den kongelige resolusjonen av mai 2025 måtte anses som en ratihabisjon av den opprinnelige tillatelsen. Disse endringen medførte et betydelig merarbeid for miljøorganisasjonene.

I lagmannsrettens dom ble miljøorganisasjonene tilkjent fulle sakskostnader for lagmannsretten. Ved en feil ble det imidlertid ikke tatt hensyn til at miljøorganisasjonene bare delvis har fradrag for MVA. Dette er nærmere forklart i anketilsvaret til Høyesterett. Det vil derfor bli inngitt en korrigert sakskostnadsoppgave for lagmannsretten.

2.4 Sakskostnader for tingretten

2.4.1 Innledning

I lagmannsrettens dom ble miljøorganisasjonene tilkjent sakskostnader for tingretten, men det ble foretatt en skjønsmessig reduksjon av det tilkjente beløpet. Sakskostnadskravet for tingretten, inkludert rettsgebyr, var kr 7 416 341. Miljøorganisasjonene ble bare tilkjent kr 3 500 000.

Lagmannsretten påpeker at timesatsene lå innenfor det som må anses som vanlig salær. Drøftelsen inneholder ingen konkrete vurderinger av tidsbruken knyttet til bestemte anførsler, eller av kostnadene til bruk av sakkyndige. Begrunnelsen for reduksjonen av tilkjente sakskostnader var utelukkende at miljøorganisasjonene la opp saken for bredt ved å ta med anførsler som ikke hadde rimelig utsikt til å føre frem.

Lagmannsretten angir ikke konkret hvilke anførsler det gjelder. Det gis heller ingen nærmere begrunnelse for hvorfor anførselene ikke hadde rimelig utsikt til å føre frem. Lagmannsretten nøyer seg med å bemerke at «Miljøorganisasjonene la saken bredt opp for tingretten, med en rekke påstandsgrunnlag som ikke førte frem, og som ikke er opprettholdt i anken». Lagmannsretten foretar heller ingen konkret vurdering av hvilke merkostnader de ulike anførselene medførte.

Lagmannsrettens syn er trolig at miljøorganisasjonene allerede for tingretten burde ha avgrenset saken slik som i anken til lagmannsretten.

2.4.2 Lagmannsretten oppstiller et for strengt vurderingstema

Lagmannsretten vurderingstema fremgår av neste siste avsnitt i dommens punkt 10.2:

Full erstatning for sakskostnader omfatter som utgangspunkt også kostnader ved behandlingen av påstandsgrunnlag som ikke har ført frem, se Rt-1995-922. Men dette gjelder ikke uten begrensninger. Tilleggsutgifter som påløper ved behandling av påstandsgrunnlag eller krav som ikke hadde rimelig utsikt til å føre frem, er ikke nødvendige kostnader, jf. HR-2020-1049-U og Rt-1997-1245. Parten kan bare kreve erstattet utgifter forbundet med prosesshandlinger og tiltak som ligger innenfor rammen av hva som fremstår som rimelig for å ivareta sine interesser på en god og forsvarlig måte, jf. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) side 447. At parten bare kan kreve dekket kostnader som har vært nødvendige, danner den ytre grensen for erstatningsansvarets utstrekning.

Som lagmannsretten påpeker, er utgangspunktet at «[f]ull erstatning for sakskostnader omfatter som utgangspunkt også kostnader ved behandling av påstandsgrunnlag som ikke har ført frem, se Rt-1995-922». Dette er gjentatt i en rekke avgjørelser, se f.eks. Rt. 2011 s. 910 avsnitt 86:

Tine har vunnet saken fullstendig, og må i samsvar med hovedregelen i tvisteloven § 20-2 tilkjennes sakskostnader for alle instanser. Tine ble i tingrettens dom tilkjent 13 187 604 kroner

i sakskostnader. For lagmannsretten har Tine krevd 9 225 325 kroner og for Høyesterett 3 320 620 kroner med tillegg av ankegebyr, som utgjør 30 960 kroner. Staten har gjort gjeldende at kostnadene for lagmannsretten er for høye, fordi anførselen om at Tine ikke var en dominerende aktør pådro partene store kostnader, uten å føre fram. Hovedregelen er at ansvaret for sakskostnader også skal gjelde for anførsler som ikke har ført fram, og etter mitt syn er det ikke grunnlag for å fravike denne hovedregelen her. Salærkravet er høyt. Saken har imidlertid vært arbeidskrevende, og salærkravet må sees i lys av sakens store betydning for Tines omdømme og størrelsen på overtredelsesgebyret Tine var ilagt. Jeg finner på denne bakgrunn at Tines salærkrav må tas til følge.

Lagmannsretten oppstiller deretter et unntak for kostnader «som påløper ved behandling av påstandsgrunnlag eller krav som ikke hadde rimelig utsikt til å føre frem». Til støtte for dette viser lagmannsretten til HR-2020-1049-U og Rt-1997-1245.

Avgjørelsen publisert i Rt-1997-1245 synes å være utgangspunktet for den regelen lagmannsretten oppstiller. I denne avgjørelsen uttalte utvalget:

[...] Som utgangspunkt må omkostningsansvaret også omfatte omkostninger ved behandlingen av krav og grunnlag som ikke har ført frem. Men dette kan ikke gjelde uten unntak. Tilleggs-utgifter som påløper ved behandling av krav eller grunnlag som – ut fra en romslig vurdering – ikke hadde rimelig utsikt til å føre frem, kan ikke anses som «nødvendige utgifter». [...]

Den delen av sitatet som er merket med rødt er ikke gjengitt av lagmannsretten.

Den andre avgjørelsen, HR-2020-1049-U, gjaldt et tilfelle hvor partens anførsler lå utenfor det utvalget hadde kompetanse til å behandle. Saken er et godt eksempel på et tilfelle hvor det kan være aktuelt å anvende det snevre unntaket som ble oppstilt i Rt-1997-1245.

Lagmannsretten har ikke bare unnlatt å gjengi hele vurderingstemaet i Rt-1997-1245. Lagmannsretten har i det hele tatt ikke vurdert betydningen av Århuskonvensjonen. Miljøorganisasjonene gjør gjeldende at unntaket som lagmannsretten har anvendt er enda snevrere i en sak hvor tvistelovens sakskostnadsregler må tolkes og anvendes i samsvar med Århuskonvensjonen.

2.4.3 Tre momenter i lagmannsrettens begrunnelse

I det siste avsnittet i punkt 10.2 begrunner lagmannsretten hvorfor miljøorganisasjonene tilkjennes mindre enn halvparten av sakskostnadene for tingretten. Avsnittet gjengis i sin helhet:

Miljøorganisasjonene la saken bredt opp for tingretten, med en rekke påstandsgrunnlag som ikke førte frem, og som ikke er opprettholdt i anken. Etter lagmannsrettens syn har prosess-opplegget for tingretten medført at det er pådratt betydelig større kostnader enn det har vært rimelig å pådra. Ved skjønn fastsettes det samlede beløpet staten må dekke – som inkluderer alle kostnader – til 3 500 000 kroner.

Som det fremgår, består begrunnelsen av én setning. I denne setningen er det vist til tre momenter. Disse er understreket med rødt i sitatet ovenfor. Momentene behandles nedenfor.

2.4.4 «La saken bredt opp for tingretten»

Miljøorganisasjonene anførte flere påstandsgrunnlag som hver for seg ville være tilstrekkelige til å konstatere at tillatelsene var ugyldige. Dette kan gjerne omtales som et bredt opplegg, og opplegget var utvilsomt bredere enn for lagmannsretten.

Miljøorganisasjonene vil imidlertid understreke at utvelgelsen av påstandsgrunnlag var basert på en kritisk og grundig gjennomgang. Utgangspunktet var at miljøorganisasjonene hadde begrensede midler og at en stor del av advokatbistanden kunne vise seg å bli gratisarbeid. Det var derfor sterke incentiver til å unngå anførsler som ikke hadde utsikt til å føre frem.

To eksempler på anførsler som ble vurdert, og som var prosedable, men som av prosessøkonomiske grunner ikke ble tatt med er:

- Det er ikke opplagt at inngangsvilkåret i vannforskriften § 12 første ledd bokstav a («fysiske endringer») er oppfylt. Dette spørsmålet har blant annet blitt reist av ESA. Dette vilkåret ble imidlertid ikke gjort til en del av saken.
- Det foreligger grundige naturfaglige studier om risikoen for utlekking av tungmetaller, særlig kadmium, fra gruveavfallet. Selv om disse studiene er urovekkende, ble dette ikke gjort til et tema i saken.

2.4.5 «En rekke påstandsgrunnlag som ikke førte frem»

Det er riktig at miljøorganisasjonene hadde «en rekke påstandsgrunnlag som ikke førte frem» for tingretten. Det er en lang rekke svakheter i tingrettens dom. Dette ledet til at ingen av påstandsgrunnlagene førte frem, heller ikke det grunnlaget som ble anket og senere førte frem i lagmannsretten.

Tingrettens dom inneholder imidlertid en rekke kompliserte drøftelser som illustrerer at konklusjonene er usikre. Dommen gir ingen støtte for at miljøorganisasjonenes anførsler – ut fra en romslig vurdering – ikke hadde rimelig utsikt til å føre frem. Og en ankeinstans kan uansett ikke basere seg på underinstansens vurderinger. Dersom det er aktuelt å avkorte sakskostnadskravet basert en sensur av anførsler, må det kreves at ankeinstansen gjør en selvstendig vurdering og begrunner kort hvorfor den enkelte anførsel ikke hadde utsikt til å føre frem.

Miljøorganisasjonenes påstandsgrunnlag for tingretten kan sammenfattes slik:

- 1) Kravet om «overriding public interest» er ikke oppfylt
- 2) Mangelfull utredning av driftsformer uten sjødeponi
- 3) Uforsvarlige prognoser om miljøkonsekvensene av sjødeponiet
- 4) Uriktig håndtering av mineralavfallsforskriftens krav til avfallshåndteringsplan
- 5) Tillatt forurensning har for stort omfang

Det første påstandsgrunnlaget er grundig behandlet i lagmannsrettens dom og behandles ikke nærmere her.

De fire øvrige påstandsgrunnlagene ble ikke behandlet av lagmannsretten. Disse påstandsgrunnlagene er helt ulike og må vurderes individuelt og konkret. Det er uklart hva lagmannsretten har basert seg på når den har konkludert med at ingen av disse anførslene hadde rimelig utsikt til å føre frem.

Miljøorganisasjonene vil fastholde at de fire påstandsgrunnlagene hadde gode utsikter til å føre frem. Dette vil bli utdypet under den muntlige forhandlingen.

2.4.6 «En rekke påstandsgrunnlag som [...] ikke er opprettholdt i anken»

Det er riktig at en rekke påstandsgrunnlag ikke ble opprettholdt i anken. I anken til lagmannsretten ble avgrensningen begrunnet slik:

Etter miljøorganisasjonenes syn hefter det flere ugyldighetsgrunner ved vedtakene. For tingretten ble det blant annet anført mangelfull utredning av driftsformer uten sjødeponi, uforsvarlige prognoser om miljøkonsekvensene av sjødeponiet og uriktig håndtering av mineral-avfallsforskriftens krav til avfallshåndteringsplan. Flere av anførslene involverte komplekse faktiske spørsmål som nødvendiggjorde omfattende bevisførsel. Tingrettsbehandlingen var relativt omfattende med en hovedforhandling over 10 rettsdager og en dom på 97 sider.

Miljøorganisasjonenes søksmål finansieres med innsamlede midler. Organisasjonene har ingen økonomisk mulighet til å påanke tingrettsdommen i sin helhet, selv om de mener at tingrettsdommen på en rekke punkter inneholder feil både i rettsanvendelsen og bevisbedømmelsen.

Anken er derfor begrenset til å gjelde det spørsmålet som har størst prinsipiell betydning, nemlig vanddirektivets krav om at det må foreligge en «overriding public interest» for at tillatelsene skal kunne gis. I tingrettens dom er spørsmålet i hovedsak behandlet på side 21–39. Dette er et rent spørsmål om lovanvendelse (materiell kompetanse), som i svært begrenset grad vil kreve bevisførsel om faktiske forhold.

Som det fremgår, var det først og fremst økonomiske grunner til at miljøorganisasjonene valgte å avgrense anken. På anketidspunktet hadde miljøorganisasjonene allerede mottatt én uriktig og urimelig sakskostnadsavgjørelse. Det var da simpelthen ikke mulig å finansiere en så omfattende ankesak.

I tillegg hadde miljøorganisasjonene et ønske om at tolkningen av «overriding public interest» skulle forelegges for EFTA-domstolen. Dette ville ha stor prinsipiell betydning for beskyttelsen av vannforekomster i hele EØS-området. Som forventet, forsøkte staten å forhindre en slik foreleggelse. Dersom miljøorganisasjonene hadde anført flere alternative ugyldighetsgrunner, ville staten trolig ha brukt dette som et argument mot foreleggelse.

Det kan derfor ikke trekkes slutninger av at tingrettens dom ikke ble påanket i sin helhet. Dette gjelder generelt, og spesielt når det er så tydelig forklart at avgrensningen er begrunnet ut fra andre hensyn.

3 SAKSKOSTNADSSPØRSMÅL DERSOM MILJØORGANISASJONENE TAPER

3.1 Artikkel 9 nr. 4 skal hindre at sakskostnadene er avskrekkende høye

Århuskonvensjonen art. 9 nr. 3 gir «allmennheten», herunder miljøorganisasjoner, rett til tilgang til rettslige og administrative prosedyrer for å bestreide brudd på miljølovgivningen.

Konvensjonens art. 9 nr. 4 skal sikre at allmennheten har en reell mulighet til å benytte seg av rettighetene etter art. 9 nr. 3. Bestemmelsen lyder slik:

4. I tillegg, og uten å berøre nummer 1 ovenfor, skal prosedyrene nevnt i nummer 1, 2 og 3 ovenfor sikre tilfredsstillende og effektive virkemidler, herunder midlertidige forføyninger når dette kan være påkrevet, som skal være rettferdige, komme til rett tid og ikke være uoverkommelig dyre. Avgjørelser i medhold av denne artikkel skal formidles eller nedtegnes skriftlig. Avgjørelser truffet av domstoler, og av andre organer når det er mulig, skal være allment tilgjengelige.

Som det fremgår, skal saker for domstolen ikke være «uoverkommelig dyre». I den autentiske engelske språkversjonen benyttes uttrykket «not prohibitively expensive». Den engelske ordlyden er kanskje mer presis, fordi den tydeligere markerer formålet med regelen, nemlig at kostnadsnivået ikke skal virke avskrekkende.

3.2 Særlig om sakskostnadskravet fra ERG

ERG, som er partshjelper for Høyesterett, har varslet at selskapet vil kreve å få dekket sine sakskostnader.

Rettighetene etter Århuskonvensjonen gjelder tilsvarende når en miljøorganisasjon fremmer krav mot private parter, jf. art. 9 nr. 3. Bestemmelsen lyder slik:

3. I tillegg, og uten å berøre prosedyrene for prøving av saken som nevnt i nummer 1 og 2 ovenfor, skal enhver part sikre at allmennheten, der den oppfyller eventuelle kriterier fastsatt i nasjonal lovgivning, har tilgang til administrative eller rettslige prosedyrer for å bestride handlinger og unnlater begått av privatpersoner og offentlige myndigheter som er i strid med bestemmelsene i nasjonal lovgivning vedrørende miljø.

3.3 Miljøorganisasjonene bør fritas for sakskostnadsansvar

Twistelovens utgangspunkt er at den tapende part må dekke motpartens sakskostnader, men § 20-2 tredje ledd åpner for helt eller delvis fritak. I tilfeller hvor det anlegges et legitimt og godt begrunnet søksmål for å fremme miljøinteresser, bør utgangspunktet være at miljøorganisasjonen fritas helt fra å dekke motpartens sakskostnader. Dette må særlig gjelde når søksmålet er prinsipielt og vil kunne få stor betydning for andre saker.

Klima- og miljødepartementet rapporterte i februar 2021 om Norges implementering av Århuskonvensjonen.¹ Her påpeker departementet at domstolene skal la Århuskonvensjonen gå foran dersom det skulle vise seg å være konflikt mellom konvensjonen og tvistelovens regler. Departementet peker også på enkelte særtrekk ved miljør saker som tilsier at unntak etter § 20-2 tredje ledd er aktuelt:

[...] Selv om hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd er at den tapende parten må dekke motpartens sakskostnader, kan det gjøres unntak helt eller delvis hvis tungtveiende grunner gjør det rimelig. Det følger av § 20-2 tredje ledd, som også lister opp momenter det skal legges særlig vekt på i vurderingen av om unntak er rimelig. Opplistingen er ikke uttømmende. Miljør saker kan gjelde prinsipielle spørsmål av stor allmenn interesse. Det kan i en del saker også være i det offentlige interesse å få domstolens avgjørelse i saken. Dette er særtrekk ved miljør saker som det er relevant å ta hensyn til i vurderingen av om unntak er rimelig. Viktigheten av

¹ <https://www.regjeringen.no/contentassets/5e2bb0fe08ae4b69902002699fda0827/rapportering-om-norges-implementering-av-arhuskonvensjonen-februar-2021.pdf>

domstolskontroll med forvaltningen er også et relevant moment i miljøraker. Et eksempel på at saksøkere i miljøraker har sluppet å betale motpartens sakskostnader, er Lagmannsrettens dom i saken mot staten om det såkalte klimasøksmålet (LB-2018-60499). § 20-2 tredje ledd gir domstolene fleksible og hensiktsmessige rammer for å komme fram til rimelige avgjørelser om kostnader i miljøraker. Skulle domstolene mot formodning komme til at tvistelovens regler ikke er i samsvar med Århuskonvensjonen, innebærer tvisteloven § 1-2 at Århuskonvensjonen vil gå foran ved konflikt.

Det fremgår av det siterte at domstolene forventes å legge seg på en praksis som er fullt ut i samsvar med Århuskonvensjonen, også i tilfeller der dette vanskelig lar seg forene med de ordinære sakskostnadsreglene i tvisteloven.

Miljøorganisasjonene bør i denne saken fritas helt for sakskostnadsansvar i alle instanser. Dette resultatet kan bygge på en ordinær anvendelse av § 20-2 tredje ledd, men det kan også om nødvendig forankres i Århuskonvensjonen og tvisteloven § 1-2.

3.4 Miljøorganisasjonenes sakskostnadsansvar bør uansett reduseres kraftig

Dersom miljøorganisasjonene ikke fritas helt for sakskostnadsansvar, er det i alle fall klart at ansvaret må reduseres kraftig.

Det er ikke i seg selv i strid med Århuskonvensjonen at en domstol idømmer sakskostnader ved tap i miljøtvister. De nasjonale reglene må imidlertid gi tilstrekkelig forutsigbarhet for hvilke kostnader man risikerer. Kostnadene skal ikke overstige de finansielle ressursene saksøkeren har til rådighet etter en subjektiv vurdering. I tillegg skal det også foretas en objektiv vurdering.

Det er tydelig fastslått av EU-domstolen at det må vurderes om kostnadene objektivt sett er urimelige. Det er ikke tilstrekkelig å foreta en vurdering «solely on the basis of the financial situation of the person concerned», jf. C-252/22 avsnitt 74:

«In that context, account must be taken of both the interest of the person wishing to defend his or her rights and the public interest in the protection of the environment. Consequently, that assessment cannot be carried out solely on the basis of the financial situation of the person concerned but must also be based on an objective analysis of the amount of the costs, particularly since members of the public and associations are naturally required to play an active role in defending the environment. Thus, the cost of proceedings must neither exceed the financial resources of the person concerned nor appear, in any event, to be objectively unreasonable (see, by analogy, judgment of 11 April 2013, Edwards and Pallikaropoulos, C-260/11, EU:C:2013:221, paragraphs 39 and 40).»

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) publiserte 5. mars 2024 en rapport med tittelen «Sakskostnader og reell tilgang til domstolene i miljøraker».² Som vedlegg til rapporten fulgte en undersøkelse av kostnadsnivået i norske domstoler, «Kartlegging av idømte sakskostnader ved tap i siste instans i sivile miljøraker anlagt av allmennheten etter 2.5.2003».³ Det fremgår av vedlegget at median-kostnaden var ca. 227 500 kroner.

² <https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2024/03/Sakskostnader-og-reell-tilgang-til-domstolene-i-miljoraker-.pdf>

³ <https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2024/03/Idømte-sakskostnader-ved-tap-i-siste-instans-i-sivile-miljoraker-anlagt-av-allmennheten-etter-2.5.2003.pdf>

I en mer detaljert rapport av 21. mai 2025 fra NIM til FN blir Norges praktisering av Århuskonvensjonen kritisert på flere punkter.⁴ I rapportens punkt 5, som gjelder sakskostnader i miljø saker, påpeker NIM at det foreligger en rekke avgjørelser fra Århuskomiteen og EU-domstolen som konkretiserer innholdet i kravet om at søksmål ikke skal være «uoverkommelig dyre». Basert på en gjennomgang av denne praksisen oppsummerer NIM situasjonen i Norge slik:

NIM therefore concludes, on the basis of the Norwegian legal framework, that there is a high risk of legal costs being “prohibitively expensive”. This means that access to procedures before Norwegian courts may not constitute “effective remedies” for environmental defenders seeking to uphold environmental rules. NIM questions whether their right of access to justice under Article 9(4) is fully respected.

Miljøorganisasjonene vil understreke at disse uttalelsene er basert på resultatene av kartleggingen utført i 2023, altså et kostnadsnivå på ca. 227 500 kroner. NIM legger til grunn at et kostnadsansvar i denne størrelsesorden, i rapporten angitt som EUR 20 000, vil kunne overstige det som maksimalt kan pålegges uten at det foreligger konvensjonsbrudd:

The level of legal costs imposed on the losing party is also clearly above levels that the Committee has previously expressed skepticism of, even in comparably high-income countries. The high costs being imposed seem likely to have a clear dissuasive effect on all but the most principled and important environmental cases, and particularly for potential claims dealing with smaller or local breaches of environmental law. At minimum, there is nothing in the current framework that prevents the imposition of costs that are objectively prohibitively expensive, as illustrated by some of the cases mentioned in section 5.2.

Som nevnt i rapporten har Storbritannia innført et system med “Aarhus claims”. For slike krav vil ansvaret for motpartens sakskostnader bli begrenset til GBP 5 000 for enkeltpersoner og GBP 10 000 for organisasjoner. Disse reglene ble evaluert av Århuskomiteen som ikke var overbevist om (“not convinced”) at kostnadsnivået var i samsvar med konvensjonen.

Miljøorganisasjonene vil be Høyesterett om å fastslå tydelig at det i Norge gjelder en objektiv øvre grense for hvor stort kostnadsansvaret kan bli. Dette er helt nødvendig for å oppfylle konvensjonens krav til forutsigbarhet. En slik øvre grense bør i alle fall ikke ligge høyere enn de nivåene som er ansett tvilsomme av Århuskomiteen og NIM.

Selv om miljøorganisasjonene skulle få medhold i Høyesterett, slik at spørsmålet om ansvar for sakskostnader ikke kommer på spissen, er det likevel sterkt ønskelig at Høyesteretts dom inneholder bemerkninger om dette.

⁴ <https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2025/05/Norway-and-the-Aarhus-Convention-NHRI-2025-reporting-cycle.pdf>

* * *

Oslo, 15. februar 2026
CMS Kluge Advokatfirma AS

Asle Bjelland
advokat

Amund Noss
advokat